

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

JOAN BORJA**Enric Valor,
memòries**

Il·lustració:

Víctor Ballester

Editorial:

**Institució Alfons el
Magnànim - IVEI**

València, 2020

Pàgines 229

L'escriptor d'Altea Joan Borja, professor de la Universitat d'Alacant, és un tot terreny que suscita admiració perquè fa coses amb oportunitat, originalitat i elegància, com en el cas del llibre que ens ocupa, en què ha reconstruït la biografia d'Enric Valor, l'escriptor de Castalla, mort el gener de l'any 2000 sense haver escrit les seues memòries.

El record més viu que tinc de Valor correspon al dia del soterrar de Joan Fuster, el 21 de juny de 1992, quan anàrem junts, de braç, des de la casa del finat al cementiri de Sueca, mentre ell no

deixava d'exclamar «Xe, Fuster!» amb una mescla d'incrèdilitat i d'estupor. Era un home afable, considerat i atent. Com a escriptor, hui en dia és més conegut que quan publicava en vida, perquè uns quants centres educatius porten el seu nom, se li han dedicat uns quants carrers, una càtedra de la Universitat d'Alacant i algun premi literari.

En l'ensenyança se'l coneix sobretot per les seues *Rondalles Valencianes*, el conjunt de contes populars que va arrel·legar i recrear, les quals són un model deliciós de prosa equilibrada, perquè Valor tenia un bon domini de l'estil i coneixia a fons la gramàtica i els recursos lingüístics que caracteritzen els bons escriptors. Dec ser també una de les persones que han llegit les tres novel·les del cicle de Cassana, el gran mural galdosià de memòria col·lectiva que abraça de 1916 al 1939, en la magnífica edició que va fer Rosa Serrano.

Encara que Valor no va deixar escrites les seues memòries, Joan Borja les ha recuperades i reconstruïdes a partir dels records del fill de l'escriptor, amb qui ha mantingut una llarga entrevista que ha reproduït en aquestes pàgines, en què el diàleg entre ells dos manté la vivacitat i la frescor del parlar espontani. Gràcies a eixa impagable conversació hem pogut apreciar encara més la vàlua d'aquell home, no ja només en allò que respecta a les vivències normals d'una persona i d'una família, sinó en les seues relacions amb la gent del ram, com Sancho Guarner, Moll, Coromines, Casp i Adlert, Giner, Senent, Fuster... L'autor contrasta algunes informacions amb pàgines de les novel·les de Valor, inclou comentaris d'altri i ens regala el seu testament i les vint-i-tres pàgines d'*Un habitatge per a l'eternitat*, la seua novel·la inconclusa. **JP**

JUAN SANGUINO**Cómo hemos
cambiado**

Editorial:

Península

Barcelona, 2020

Pàgines 316

Assaig

En aquest assaig, Juan Sanguino desenvolupa de manera documentada i solent les múltiples manifestacions de l'anomenada cultura «pop» al nostre país des de principis dels anys huitanta del passat segle; és a dir, des del moment en què les últimes icones d'un franquisme pràcticament residual són demolits i substituïts per altres valors i símbols en l'imaginari de les generacions més joves de l'època. Es tracta d'un estudi dirigit que desenvolupa en sis capítols aqueixes dècades «donant-li a la cultura pop més importància de la que potser se li va donar en el seu moment [...], observant amb ulls adults el que en el seu moment vivim amb ulls ingenus»: una autèntica i profunda revolució cultural a la qual, per cert, «aquelles gents es van adaptar amb una naturalitat esbalaïdora».

A l'interès que té per se un estudi d'aquesta naturalesa cal afegir-li l'amenitat i la frescor amb la qual es tracten els moments, personatges, fets i episodis que desfilen pàgina rere pàgina, la qual cosa explica que la seua lectura siga quasi addictiva. Amb aquests pressupostos, Sanguino tracta en el capítol un del llibre els canvis produïts en matèria d'identitats

sexuals (metrosexualitat, feminisme, fenomen «gai», etc...) i la influència que en ells van tindre figures com David Beckham o les Spice Girls, Sabrina, Britney Spears, Shakira... En el segon capítol se centra en l'obscena transgressió de la privacitat per part dels mitjans de comunicació—especialment una televisió que insisteix i persisteix en això hui dia— que s'exemplifica amb els casos del crim d'Alcàsser, de Lorena Bobbit i del segrest i assassinat retransmès al minut del regidor d'Ermua Miguel Ángel Blanco a mitjan juliol de 1997.

Els canvis produïts en l'àmbit de la personalitat i de la privacitat ocupen el tercer capítol del llibre sobre la base d'exemples com la irrupció d'internet en les nostres vides, així com de les primeres xarxes socials—des del MSN Messenger al MySpace i els inicis de Facebook— provocant l'aparició d'identitats virtuals que van esborrar de les nostres vides les fronteres entre veritat i mentida. L'aparició del concepte de «friki», que deixa de ser marginalitat i passa a integrar-se com a categoria d'una cultura dominant i «disneyficada» es tracten en el capítol quatre, amb el qual el llibre passa a centrar-se finalment en el nostre país, la seua entrada a empentes i rodolons en l'anomenat «primer món» per a deixar de ser diferent—com es deia en temps de la caspa oficial franquista: les olimpíades de 1992 i la *Macarena* van exportar una imatge plastificada d'una Espanya en la qual es van imposar els models i valors de *Gran Hermano*, Letizia Ortiz, Belén Esteban, cançons amb lletres elementalitzades, *Crónicas marcianas*, generacions de «triunfistes» i un imparabile moviment LGTB que no para d'afegir inicials al seu acrònim. Un llibre tendre unes vegades i immisericorde unes altres, tan torbador com a útil per a qui desitge saber com hem arribat al punt en el qual ara mateix estem. **JMSR**

destaquem...**El relat d'un amor sense cap
esperança, tèrbol, demolidor**

La sexualitat continua sent un tema complex d'abordar. No ens atrevim a parlar explícitament d'això, o ens cohibim fins a límits insospitats. Parlar sense embuts sobre el nostre cos i tot quant estigui relacionat amb ell se'ns antulla estrany, fins i tot indigne, quan, en realitat, tots tenim un cos i una sexualitat que l'afecta. Solem censurar-nos, reprovar-nos fins al punt de considerar que aquestes qüestions, que són naturals, i aquests pensaments, que són lícits i normals, són tabú, i tot això per les conviccions morals heretades per un conservadorisme que ha negat gairebé sempre el que estava més enllà «del correcte». Encara queda un llarg camí per recórrer en l'àmbit de l'educació emocional i sexual, i més tenint en compte que ambdues tenen una influència directa quant a la salut física i mental es refereix.

Si ja sent persones adultes ens costa compartir o explicar les experiències que comprenen l'acte sexual o l'energia vital que es des-

prèn de la nostra relació amb el cos—tan el propi com l'aliè—, quan s'és nen o en l'època de l'adolescència tot es torna més confús—i perillós també— perquè en ser nou resulta incompreensible. És tal el caos que es produeix, que un se sent perdut, desubicat, fins i tot creu que una cosa dolenta li succeeix. Així, aquesta experiència, que hauria de ser única i alliberadora—suposa una espècie d'emancipació—, es torna a vegades traumàtica.

A *Primavera sombría* (**Pepitas de Calabaza**), Unica Zürn presenta el breu relat d'una nena que comença a descobrir el que és la sexualitat i l'amor, si bé en el seu cas, aquest descobriment és una miqueta pertorbador. La fascinació per un pare al qual idolatra, l'odi cap a una mare i un germà que traspasa els límits forçant-la, arrencant-li la seua innocència de manera denigrant... És aquest un relat que incomoda, en el qual es confon aquest amor platònic amb el malaltís i l'obsessió pel prohi-

bit, on es fantaseja amb pràctiques una mica sadomasoquistes, experimentant la nena una certa excitació i satisfacció sexual mitjançant el sofriment i una desesperació que sobrevola tot el relat—en un moment la narradora arriba a dir, a dir-nos: «Només aquell que estimi sense cap esperança estimarà eternament, i sempre ho farà».

Hi ha violència en aquest text de Zürn, una violència continguda o potser no del tot explícita, però molt més perillosa, ja que l'atmosfera que a poc a poc es va generant és cada vegada més turbulenta i asfixiant. L'obstinació de la protagonista per sentir-se estimada i per intentar comprendre què és l'amor realment, provoca que aquesta experiència que hagués de ser enigmàtica, única i intransferible es torni un periple cap a la bogeria, cap a la mort.

Existeixen molts abismes als quals apuntar-se en aquest llibre i en els quals poder caure al buit. No hi ha possibilitat de sortir il·lès, no hi ha escapatòria. Zürn ho sabia quan ho va escriure, és l'evocació de la seua pròpia infància. El deliri i el trauma s'associen amb el sexe i l'amor, el plaent es torna dolorós i l'esperança que una nena hagués de tenir en el despertar de la seua vida, inexistent. **ERIC GRAS**

UNICA ZÜRN**Primavera
sombria**Traducció: **Alba Lacaba Herrero /****Raquel Vicedo**Pròleg: **Lurdes Martínez**Editorial: **Pepitas de Calabaza**

Logronyo, 2021 | Pàgines 80